

ВІДКРИТІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА РІВЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Корват О. В.

Національний фінансовий ринок кожного року поглиблює зв'язки з міжнародним фінансовим простором. Інтенсивність взаємодії з іншими країнами поступово зростає. Одночасно з цим загострюється проблема забезпечення національної безпеки України в умовах все більшої фінансової відкритості. В Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері [1] наголошується, що залежність вітчизняної фінансової системи від зовнішніх впливів обумовлює необхідність захисту національних інтересів держави в цьому аспекті.

Негативним проявам фінансової глобалізації присвячено багато праць науковців. Питання розвитку економіки та забезпечення безпеки України в умовах фінансової відкритості розглядаються О. Барановським [2], О. Бойцун [3-4], К. Ковтонюк [5], Т. Кубах [6], О. Ляшенко [7], О. Федорук [8], О. Шпенюк [9] та іншими провідними вченими. Проводяться ґрунтовні дослідження щодо оцінки фінансової відкритості економіки та відкритості окремих фінансових ринків, серед яких слід відзначити роботи О. Бойцун [3] та Л. Ширінян [10]. Однак необхідно відмітити, що система показників, які б дозволяли комплексно виявляти загрози національним інтересам від впливу фінансової відкритості, потребує удосконалення.

Відомо, що залежність економіки окремої країни від зовнішніх економічних зв'язків, тобто її відкритість, є одним з найважливіших критеріїв національної безпеки. Економічну безпеку, на погляд автора, доцільно розглядати як стан економіки, який дає змогу підтримувати конкурентоспроможність держави, використовувати конкурентні переваги у міжнародних відносинах, а також ефективно захищати національні інтереси та протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам [7, с. 114; 11].

Фінансова відкритість може мати і позитивний, і негативний впливи на рівень безпеки. Кореляційно-регресійний аналіз макроекономічних показників України, проведений О. Бойцун, встановив незахищеність і вразливість національної економіки через високий рівень її фінансової відкритості та односторонньої залежності [3, с. 64]. Л. Ширінян за результатами оцінювання відкритості національних ринків банківських і страхових послуг констатує поступове зростання впливу іноземних гравців і наявності залежності банківського ринку від іноземного капіталу [10, с. 46-47]. У висновках наукової роботи Т. Кубах також наголошується на існуванні загроз безпеці від домінуючої позиції банків з іноземним

капіталом [6, с. 15].

Згідно з дослідженнями МВФ, «зв'язок між темпами економічного зростання і ступенем фінансової відкритості ... в країнах, що розвиваються, та країнах із ринками, що формуються, не виявлено» [9, с.150]. Але фінансова відкритість стійкої економіки із високим рівнем ефективності найчастіше сприяє сталому розвитку держави [3, с. 63-64]. Зазначені тези підтверджують, що загрозами національній безпеці є, в першу чергу, не зовнішні, а внутрішні чинники [8, с.32], зокрема неефективне державне управління. Причина полягає у тому, що через нееквівалентний обмін між країнами відбувається «перекачування» національного багатства з малоефективних економік до високорозвинутих [5, с.130]. Це пояснює необхідність впровадження урядами та національними банками країн, що розвиваються, протекціоністських заходів в рамках державної фінансової політики.

Кожна держава виявляє загрози національній безпеці аналізуючи макроекономічну статистику. В Україні реальні та потенційно можливі загрози оцінюються під час комплексного аналізу індикаторів безпеки за окремими сферами економіки і в цілому згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [11].

Базуючись на сутності категорії «фінансова відкритість» для оцінювання рівня її впливу на національну безпеку доцільно вимірювати рух фінансових ресурсів з іншими країнами, обсяги зовнішніх активів держави, фінансові вимоги та зобов'язання держави та резидентів щодо нерезидентів у величинах відносних, а не абсолютних. Якщо проаналізувати індикатори безпеки, які пропонуються Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [11] стосовно фактору фінансової відкритості, можна помітити їх фрагментарність. Виокремленні з Методичних рекомендацій індикатори за фактором фінансової відкритості відносяться до різних складових безпеки [11]:

- показник відкритості економіки, який визначається як відношення суми експорту й імпорту товарів і послуг до ВВП, – до зовнішньоекономічної;
- сальдо поточного рахунку платіжного балансу України у відсотках до ВВП – до макроекономічної;
- частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків у відсотках – до банківської;
- відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП у відсотках – до боргової;
- загальний обсяг вивезення фінансових ресурсів за межі країни у млрд. доларів США – до грошово-кредитної.

З наведеного переліку показників видно, що даний набір вимірників не може системно виявити негативні впливи фінансової відкритості економіки на рівень безпеки та не дозволяє обґрунтовано формувати ефективні механізми

мінімізації загроз на державному рівні. Крім розширення системи показників, які б реально відображали обсяги вхідного та вихідного потоку фінансових ресурсів, величини міжнародних активів і зобов'язань держави, слід додатково вимірювати співвідношення (збалансованість) між ними. Дисбаланси між порівняними показниками будуть свідчити про наявність загроз національній безпеці.

З двоїстості характеру впливу фінансової відкритості на економічну стійкість і розвиток походить проблема гармонізації зовнішніх зв'язків держави. Потенціал ефективності економіки, що забезпечує фінансову безпеку, міститься не лише в її конкурентоспроможності, але і в збалансованості руху фінансових потоків і рівноправності фінансових відносин між країнами. Збалансованість породжує ефект синергії та гарантує фінансову безпеку не лише окремим країнам, а й світу в цілому.

Література:

1. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2012 року № 569-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-p>.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : автореф. дис... д-ра екон. наук : 08.04.01 / О. І. Барановський ; Київ : НАН України. Ін-т екон. прогнозування, 2000. – 36 с.
3. Бойцун О. І. Фінансова відкритість небезпека чи сприяння економічному зростанню? / О. І. Бойцун // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 7. – С. 62-64.
4. Бойцун О. І. Міжнародний досвід формування фінансової відкритості в умовах глобальних змін / О. І. Бойцун // Інноваційна економіка. – 2013. – № 5. – С. 46-49.
5. Ковтонюк К. Фінансова євроінтеграційна політика України / К. Ковтонюк // Міжнародна економічна політика. – 2013. – Вип. 2. – С. 126-149.
6. Кубах Т. Г. Фінансова безпека держави під впливом розвитку ринку капіталу: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Т. Г. Кубах ; Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 22 с.
7. Ляшенко О. М. Економічна безпека та національна конкурентоспроможність в умовах глобалізації / О. М. Ляшенко, Б. В. Плєскач, В. К. Бантуш // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – № 161. – С. 113-118.
8. Федорук О. В. Економічна безпека держави з відкритою економікою: сутність та пріоритети зміцнення / О. В. Федорук // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2013. – № 4. – С. 31-37.
9. Шпенюк О. Є. Вплив фінансової глобалізації на розвиток національної економіки / О. Є. Шпенюк // Економіка і прогнозування. – 2014. – № 1. – С. 145-159.
10. Шірінян Л. В. Методологія комплексної оцінки відкритості ринків банківських і страхових послуг України / Л. В. Шірінян, А. С. Шірінян // Економіка України. – 2017. – № 12. – С. 34-51.
11. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>.